

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bölüm 3

İŞLETMELERİN KURULUŞU

- ÖĞR. GÖR. ORHAN ŞENSES
- osenses@trabzon.edu.tr

İŞLETMELERİN KURULUŞU

- Bir işletme kurmak isterseniz, işe nereden başlanacağını biliyor musunuz?
- İşletmelerin kuruluşunda özellikle dikkat edilmesi gereken konular nelerdir?
- Fizibilite çalışmaları ne ifade eder?
- İşletmelerin hangi bölgede kurulduğu önemli midir? Başarısını etkiler mi?
- Kuruluş yeri seçiminde hangi etkenler dikkate alınmalıdır?

GÜZEL HOLDİNG

- Güzel Holding'in başarılı sahibesi
- mimar Işıl Günel
- yatırımlarını farklılaştırma zamanı nın geldiğini düşünür.
-

- Şimdiye dek, **mobilya ve dekorasyon** sektöründe, giderek büyüyen bir ulusal pazar payı ile faaliyetlerini İstanbul merkezli sürdürmüşlerdir.
- Estetik yaratıcılığı güçlü bir iş kadını olarak, **moda sektörüne** adım atma düşüncesi öteden beri aklındadır.

- Hazır giyim üretimi gerçekleştirecek bir şirketin kurulması ve Holding bünyesine katılması yasal açıdan kolay bir süreçtir.
- Planladığı yeni yatırım için, diğer koşulların uygun olup olmadığını incelemek üzere fizibilite uzmanlarına görev verilir.
- Özellikle, girişilecek yatırım için gerekli sermayenin sağlanabilmesi üzerinde durulur. Bayan Güzel, deneyimlerini ve mevcut ilişkilerini de kullanabilecektir.

- Günel ve uzmanlar arasında şu konuşma geçer:
- **Günel:** Önceliği maliyetin düşük tutulmasına verelim.
- **Uzman:** Kapsamlı bir finansal araştırma yapmalıyız.
- **Günel:** Yatırımın maliyeti önemli. Teşvikten yararlanabiliyor muyuz?
- **Uzman:** Bilecik Organize Sanayi Bölgesi uygun bir yatırım bölgesi olabilir.
- **Günel:** Böylece altyapı maliyetlerini düşük tutabiliriz. Bölgede hazır giyim üzerine çalışan başka fabrika var mı?

AMAÇLARIMIZ

- Bu bölümü tamamladığımızda;
- işletmelerin kuruluşunun bir düzen içinde gerçekleştirilmesinin önemini açıklamak,
- kuruluş kararı sürecini ve süreç içinde yer alan aşamaları açıklamak,
- kuruluş yeri belirlenirken üzerinde durulan etkenlerin önemini açıklamak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olacağız.

KURULUŞ KARARININ OLUŞUMU

- Bir işletmenin kurulması, belli bir alana belli bir yatırımın yapılması demektir.
- Yapılacak yatırımın verimliliği, kârlılığı bu konudaki kararların tutarlılığına bağlıdır.
- Küçük ve orta boyuttaki işletmelerde, büyük ölçekli işletmelere göre kuruluş çalışmaları daha rahat yürütülür.
- Bunların kuruluşunda, girişimcinin deneyimi, sezgisi, kestirimi, girişkenliği ön planda gelir.

10

- Çok fazla ayrıntıya inmeyen araştırmalarla, bu işletmelerin kurulması ve başarıya ulaşması söz konusu olabilir.
- Ancak, büyük işletmelerde kuruluş çalışmalarının çok ayrıntılı inceleme ve araştırmalara dayanması gerekir.

• Kuruluş Karar Süreci

- İşletmelerin kuruluşunda yatırım kararı ile ilgili aşamalar, genelde aşağıdaki gibi ele alınır:

- ✓ 1.Yatırım düşüncesi
- ✓ 2.Yapılabilirlik (Fizibilite) araştırmaları
- ✓ 3.Yapılabilirlik projesi (ön proje)
- ✓ 4.Değerlendirme ve yatırım kararı
- ✓ 5.Kesin proje
- ✓ 6.Projenin uygulanması
- ✓ 7.Üretime geçiş aşaması

1. Yatırım Düşüncesi

- Bir işletme kurulmadan önce, en başta belli bir alanda, belli bir çapta üretim yapma düşüncesinin girişimcilerin kafasında oluşması gerekir.

1. Yatırım Düşüncesi

- **Bunların yanında ;**

- ✓ Pazarda istemin artması,
- ✓ işletmenin büyüme eğilimi,
- ✓ maliyetleri düşürme çabası,
- ✓ yeni bir mala geçiş,
- ✓ teknolojik yenileme

gibi etkenler de, **yeni bir yatırım düşüncesinin oluşmasını sağlayabilir.**

- ✓ İlave olarak;
- ✓ Ülkenin ekonomik yapısı,
- ✓ pazar durumu,
- ✓ rekabet durumu,
- ✓ dışsatım ve dışalım olanakları,
- ✓ teknoloji,
- ✓ doğal kaynaklar

gibi etkenler de, bu düşüncenin (yatırım) belli biçimlerle oluşmasını etkileyecektir.

1. Yatırım Düşüncesi

- Yeni bir ürün geliştirme veya pazardaki bir ihtiyacı karşılamak amacıyla ortaya çıkar.
- **Örnek:**
- Bir girişimcinin organik meyve suyu üretme fikri.

2. Yapılabilirlik (Fizibilite) Araştırmaları

- Yatırım kararlarının öncesinde durum değerlemesidir.
- Değerleme sonucunda karlı bulunan yatırımlar için «fizibil» dir denilir

2. Yapılabilirlik (Fizibilite) Araştırmaları

- Ekonomik, teknik ve hukuki açıdan projenin uygulanabilir olup olmadığı araştırılır.
- **Örnek:** Hedef pazar araştırması ve maliyet analizi.

2. Yapılabilirlik (Fizibilite) Araştırmaları

- ✓ Kesin yatırım kararı alınmadan önce,
 - ✓ girişimcinin yapmayı düşündüğü,
- ✓ üretim ve sermaye yatırımı ile ilgili olarak
- ✓ ekonomik, teknolojik ve finansal sorunlarla, kuruluş yeri sorunlarını çözmek için
- ✓ -ayrıntılı ve kesin araştırmalara girişmeksizin- gerekli bütün bilgilerin sistemli bir şekilde elde edilmesine **yapılabilirlik araştırması** denir,

- Yapılabilirlik projesinde, çeşitli araştırmalar yapılarak projenin bütünlüğe kavuşması sağlanır.
- Bu araştırmaları;
 - ✓ 1.ekonomik,
 - ✓ 2.teknik,
 - ✓ 3.finansal,
 - ✓ 4.yasal ve
 - ✓ 5.örgütsel araştırmalar
- olmak üzere 5 (beş) grupta toplayabiliriz. **20**

- **Yapılabilirlik projesi araştırmalarını kısaca ele alalım:**
- **2.1.Ekonomik Araştırmalar,**
- kurulacak işletmenin ekonomik açıdan verimli, kârlı ve ussal olup olmadığının araştırılmasıdır.
- Üretilmesi planlanan mal veya hizmete ilişkin talep ve pazar payının kestirimi yapılır.

- **2.2.Teknik Araştırmalar,**
 - teknik araştırmalar işletmelerin seçecekleri teknolojinin belirlenmesinde temel olur.
 - ✓ **Üretim süreci** aşamalarının tanımlanması,
 - ✓ **üretim teknolojisinin** seçimi,
 - ✓ **makinelerin seçimi** ve fabrika içindeki yerleşimi, (vaillant örneği....)
 - ✓ **bakım onarım olanaklarının** araştırılması
- bu çalışmalar kapsamındadır.

KURULUŞ KARARININ OLUŞUMU

22

- **2.3.Finansal Araştırmalar,**
- kurulacak işletmenin
- ✓ sabit yatırım maliyetleri ile döner sermaye gereksinmesinin belirlenmesi,
- ✓ gelir ve gider kestirimlerinin yapılması,
- ✓ finansman kaynaklarının saptanması,
- ✓ işletme kârlılığının saptanması ve bununla ilgili değerlendirmelerin yapılmasını

kapsar.

KURULUŞ KARARININ OLUŞUMU

23

• 2.4.Yasal Araştırmalar,

- ✓ sermaye gereksinimi, (a.ş. için 250.000, ltd. için 50.000 tl)
- ✓ mali sorumluluğu sınırlama, (komandit, komanditer)
- ✓ vergilendirmedeki farklılık, (gv, kv)
- ✓ kredi sağlama olanakları,
- ✓ kuruluş giderleri,
- ✓ işletme yapısından gelen zorunluluk gibi etkenlerin değerlendirilmesini kapsar.

• 2.5.Örgütsel Araştırmalar,

- ✓ iş analizi,
 - ✓ iş bölümü ve uzmanlaşma,
 - ✓ yetki ve sorumluluk dağılımı, (bkz. Ekler)
 - ✓ iletişim kanalları,
 - ✓ çalışacak kişilerin belirlenmesi,
 - ✓ örgüt şemasının çıkarılması
- çalışmalarıdır.

3. Yapılabilirlik Projesi (Ön Proje)

- Bu proje bir ön inceleme niteliğindedir ve **yatırım düşüncesinin gerçekleştirilebilme olasılığını ortaya koymak için** kullanılır.
- Yatırım düşüncesinin incelemeler sonunda yerinde olduğu görülürse, kesin proje hazırlanmasında ön proje verilerinden yararlanılacaktır.

3. Yapılabilirlik Projesi (Ön Proje)

- Fizibilite sonuçları raporlaştırılır. Beklenen maliyet, gelir ve teknoloji gereksinimleri hesaplanır.
- **Örnek:** Küçük ölçekli pilot üretim planı.

4. Değerlendirme ve Yatırım Kararı

- Ayrıntılı olarak projeye ilişkin tüm bilgileri içeren **yapılabilirlik raporu**, yatırımın değerlendirilmesine ilişkin önemli bir göstergedir.
- Bu bilgilerin ışığında yapılacak değerlendirme sonucunda, **yatırım kararı verilecek ya da yatırımdan vazgeçilecektir.**

4. Değerlendirme ve Yatırım Kararı

- Bir özel girişimcinin yapacağı yatırıma temel oluşturacak ön projelerin değerlendirilmesinde **ana ölçüt, girişimin sağlayacağı kâr**dır.
- Bu nedenle işletmeci, işletmeyi kurma kararı verirken kârlılık (rantabilite) oranları üzerinde durur.
- Kârlılığın hesabı, yalnızca ilk çalışma yılı için yapılmaz.

- **Kârlılık,**
- işletmenin tüm ömründe elde edeceği;
- **net gelir ve amortismanların,**
- işletmenin kurulması için yapılan,
- **sabit giderlerden,**
- fazla olması biçiminde düşünülür.

- Giderlerden fazla bir gelir elde ediliyorsa, işletmeyi kurmanın kârlı olduğu anlaşılır. (gelir > gider)
- Girişimci yönünden kullanılabilecek başka değerlendirme ölçütleri de vardır:
 - ✓ borç ödeme yeteneği,
 - ✓ döviz etkisi,
 - ✓ katma değer ölçütü,
 - ✓ sermaye-hasıla oranı,
 - ✓ sermaye yoğunluğu,
 - ✓ emek verimliliği
- gibi değerlendirmeleri kapsar.

4. Değerlendirme ve Yatırım Kararı

- Ön proje değerlendirilerek yatırımın risk-getiri analizi yapılır.
- **Örnek:** Yönetim kurulunun yatırım için onay vermesi.

5. Kesin Proje

- Proje kabul edildikten sonra, kesin proje biçimine dönüştürülür.
- Bu aşama, projenin somutlaştırılması ve **ayrıntılarının belirlenmesini içerir.**

- ✓ İşletmenin kapasitesi,
- ✓ büyüklüğü,
- ✓ hukuksal yapısı,
- ✓ yapılacak harcamaların ayrıntısı,
- ✓ alınacak her türlü donanım,
- ✓ bunların teknik özellikleri ve maliyetleri
gibi her türlü ayrıntı kesin projede yer alır.
- Kesin projenin hazırlanmasında en büyük yardımcı, ön proje çalışmalarındaki **veri ve sonuçlar**dır.

5. Kesin Proje

- Teknik ve finansal detaylar netleştirilir, uygulamaya yönelik proje hazırlanır.
- **Örnek:** Fabrikanın kapasitesi, makine parkı ve personel planlaması.

6. Projenin Uygulanması (Yatırım)

- Bu aşamada yatırım gerçekleşmektedir.
- Başka deyişle, projenin gerektirdiği her türlü somut çalışmalar bitirilmekte ve işletmeye geçiş aşaması için hazırlık yapılmaktadır.

- ✓ Arsa alınması,
- ✓ yapım,
- ✓ donanımın kurulması,
- ✓ makine ve araç gerecin satın alınması ve
- ✓ montaj çalışmaları

bu aşamada gerçekleşir.

6. Projenin Uygulanması

- Makine temini, tesis inşaatı ve işgören alımları yapılır.
- **Örnek:** Üretim hattının kurulması ve deneme çalışmaları.

7. Üretime Geçiş

- Yatırım projesinin uygulanması aşaması bitirildikten sonra, **deneme üretime geçilmesi** son aşamada gerçekleşir.

7. Üretime Geçiş

- Bu üretim sırasında,
 - ✓ planlanan nitelik, nicelik ve maliyetler yönünden malın uygunluğu denetlenir,
- Bunlardan sonra, planlanan uygun bir çalışma gerçekleştirilerek, kesin üretim aşamasına geçilir.
- Böylece, yatırım süreci tamamlanmış olur.

7. Üretime Geçiş Aşaması

- İşletme deneme üretimlerinden sonra tam kapasiteye geçer.
- **Örnek:** Organik meyve suyu markasının pazara sunulması.

Kaynakça

- • Eroğlu, A. (2022). İşletme Bilimine Giriş. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- • Koçel, T. (2021). İşletme Yöneticiliği. Beta Yayıncılık.
- • Mucuk, İ. (2020). Modern İşletmecilik. Türkmen Kitabevi.
- • Ders Notları ve Akademik Kaynaklar

- **Kuruluş kararı almak üzere yapılması gereken araştırmalar, işletmelerin faaliyet konusuna göre değişir mi?**
- Yapılabilirlik (fizibilite) araştırmaları her işletmenin kuruluşunda geçerlidir, ancak kapsamı ve boyutları işletmenin faaliyet konusuna göre farklılık gösterir.
- Güzel Holding örnek olayında kuruluşu planlanan işletme, moda sektöründe hazır giyim üretimi gerçekleştirecektir.
- Planlanan bu yatırım için doğru kararın verilebilmesi yapılabilirlik araştırmalarına **42** bağlıdır.

- Işıl Günel kâr öncelikli bir yaklaşımla maliyetler üzerinde durmaktadır.
- Maliyetler ve kârlılık, hazır giyim pazarının doymuşluk oranına ve talep miktarına bağlıdır.
-
- Bu bakımdan öncelikle ekonomik fizibilite yapılarak, pazarın yapısı ortaya konmalıdır.
- Böylece, ürünü satın alacak hedef kitle ve buna bağlı olarak ürünün özellikleri doğru belirlenecektir.

KURULUŞ YERİNİN BELİRLENMESİ

- İşletmelerin kurularak yerleşeceği alanın seçimi,
- tüm işletmelerin karşı karşıya kaldığı ve çözmek zorunda olduğu bir sorundur.
- Üreticiler, toptancılar, perakendeciler, finansal kurumlar ve tüm hizmet işletmeleri bu sorunla karşı karşıyadır.

- **Kuruluş yeri sorunu**, yalnızca işletmelerin **ilk kuruluşlarında değil**
 - ✓ büyüme,
 - ✓ pazarların değişmesi,
 - ✓ arz kaynaklarının değişmesi

gibi çeşitli nedenlerle yerleşim alanının değiştirilmesi sırasında da ortaya çıkar.
- **Ayrıca**, bir işletmenin **şubeler** ya da **ek bürolar** oluşturması ya da var olan **çevresini genişletmesi** durumunda da kuruluş yeri kararları alınacaktır.

- İşletmelerin kuruluş yeri,
- işletmelerin amaçlarına ulaşması için gerekli koşulları gerçekleştirecek biçimde olmalıdır.
- Yer seçiminde;
- işletme giderlerinin en düşük ve
- işletme gelirlerinin en yüksek olduğu, yer aranır.

- **İşletmelerin ilk kuruluşlarında seçecekleri yeri üç aşamalı olarak ele alabiliriz:**
- **1. Aşama:** Belli bir ülkenin sınırları içindeki belli bir bölgeyi seçmek (örn. Ege bölgesi)
- **2. Aşama:** Seçilen bu bölgenin içinde kalan belli bir noktayı saptamak (örn. Manisa)
- **3. Aşama:** Bu noktadaki bir arsada işletmeyi oluşturup, işletme için gerekli üretim araçlarını sağlamak ve işletmenin iç yerleşim düzenini kurmak. (çikolata fabrikası)

- **Kuruluş Yeri Etkenleri**
- İşletmelerin seçecekleri kuruluş yeri için geçerli olan etkenlerden söz ederken, işletmelerin **uğraş alanları**nın dikkate alınması gerekir.
- İşletmelerin;
- **üretim işletmesi** olması ,
- ya da,
- **toptancılık, perakendecilik, bakım onarım gibi hizmet işletmesi** olması,
- göz önünde tutulacak etkenlerin farklılaşmasına yol açar.

- Üretim işletmelerinin kuruluş yeri bölgesini seçerken değişik derecelerde etkili olan, ancak **her kuruluşta ağırlıkları ölçüsünde değer verilmesi gereken etkenler şunlardır:**
 - A. Hammadde,
 - B. Ulaştırma (Taşıma),
 - C. Pazara Yakınlık,
 - D. İşgücü (Emek),
 - E. Enerji ve Yakıt,
 - F. Su,
 - G. İklim Koşulları,
 - H. Artıkların Atılması,
 - I. Özendirme Önlemleri,
 - İ. Öteki Etkenler

- **Bunların her birini ayrı ayrı ele alalım.**

• A. Hammadde

- Kuruluş yerinin seçiminde en çok etkili olan etkenlerden birisi, hammadde ve yardımcı madde sağlama olanağıdır.

• Hammaddenin,

- ✓ sağlanmasında süreklilik ve güvenlilik bulunmalı,
- ✓ fiyatı elverişli olmalı ve
- ✓ iyi bir ulaştırma şebekesinin yakınında bulunmalıdır.

- Hammaddeler çabuk bozulduğu için, tarımsal ürünleri kullanan işletmeler bu ürünlerin yetiştirildiği bölgelerde kurulurlar.
- Örneğin,
- dondurulmuş sebze ve meyveler, meyve suyu özü üreten işletmelerin kuruluş bölgeleri
- tarımsal ürünlere yakındır.

A. Hammadde

- Hammaddeye yakınlık maliyetleri düşürür.
- **Örnek:** Çimento fabrikalarının kireçtaşı ocaklarına yakın kurulması.

• B. Ulaştırma

- Bir kuruluşun bulunduğu yerin **doğal yapısı ve oradaki yaşam koşulları**, kuruluş yeri seçiminde önemlidir.[(örneğin uzun süre kar altında kalarak kapanan yolların ulaşımı olumsuz etkilemesi.... Ovit tüneli (Rize-Erzurum) sayesinde hiç kapanmayacak)]
- Ancak, bu etkenler her zaman yeterli değildir.
- **Önemli olan nokta, bir işletmenin kuruluş yerinin, rakip işletmelerin kuruluş yerine göre ulaşım açısından daha olumsuz bir durumda olmamasıdır.**

- **Olumsuz ulaşım koşulları,**

- ✓ yüksek maliyetler ve
 - ✓ rekabette zorlanma anlamına gelir.
-
- Tarihe baktığımızda, eski büyük kentlerin çoğunluğunun su yolları çevresine (nehir, göl, deniz) kurulduğunu görürüz.
 - Bunun nedeni, **su taşımacılığı**nın büyük hacimli, küçük değerli yüklerin taşınmasında en ucuz yol olmasıdır.

- **Taşıma maliyeti,**
- 1.seçilen yol türüne,
- 2.kullanılan araca ve
- 3.uzaklığa bağlıdır.
- Kilometre başına malzeme taşıma maliyeti genellikle uzaklık arttıkça azalır.

- TAŞIMADA TEMELDE ALTI YOL KULLANILIR:
- 1.Demiryolu,
- 2.karayolu,
- 3.denizyolu
- 4.Nehir/su yolu ,
- 5.havayolu,
- 6.boru hattı.

- Günümüzde hızlı ve yoğun ulaşımın önem kazanması, ağırlığın karayolu, demiryolu ve havayolu taşımacılığına verilmesini gerektirmiştir.
- Ürünleri özel taşıma olanakları gerektiren işletmeler, bu olanakların bulunduğu yerlere yerleşirler.

- 1.Aracıları aradan çıkarmak ya da azaltmak,
- 2.pahalı mal taşımacılığını ortadan kaldırmak için ;
- **tüketim malı üreten işletmeler,**
- **kent içlerine** ya da **yakın çevrelerine** kurulmaktadır.

- Örnek olarak, **ham petrol**ün ucuz fakat ürünlerinin pahalıya taşınması ve dünyanın bir çok ülkesinde ham petrol çıkarılamaması ve dışalım yoluyla sağlanması nedeniyle, petrol rafinerileri kıyısı bulunan ülkelerde büyük tüketim merkezlerine en yakın olan **liman kentlerine** kurulmaktadır.

B. Ulaştırma (Taşıma)

- Ulaşım imkânları hammadde ve ürünlerin hareketini kolaylaştırır.
Örnek: Liman yakınındaki ihracat odaklı sanayi tesisleri.

- **C. Pazara Yakınlık**

- **Pazara yakınlık**, kuruluş yeri kararlarındaki önemini hiç yitirmemiştir.
- Nüfusun yoğun olduğu alanlar, birçok işletmeyi çekmektedir.
- Bunun nedenlerinden birisi, araçların **çok ucuz bir ulaşım gideri**yle işletmeye ulaşma olanağı bulmalarıdır.

- Nüfusun büyümesi ve buna bağlı olarak pazarların büyümesi, buralardaki işletme sayısını hızla arttırır.
- İstanbul, İzmir, Bursa, Adana gibi nüfusça yoğun illerde işletmeler de yoğunlaşmaktadır.
- **Tersine, doğu illerinde** öbür etkenlerin yanı sıra nüfusun artmaması ve göç gibi nedenlere de bağlı olarak, **işletme sayısının azaldığı gözlemlenmektedir.**

- **Pazara yakın olmak**, taşınması zor ve pahalı ürünler üreten işletmeler için özellikle önem kazanır.
- **Onarım ve bakım gibi yoğun bir satış sonrası hizmet gerektiren malları üreten işletmeler**, örnek olarak pc satıcıları, ya pazara çok yakın olarak kurulmalı ya da servis işini yürütecek ayrı olanakları pazarda sağlamış olmalıdır. (ya da uzaktan erişimle işlerini hallederler team w. Aa...)

C. Pazara Yakınlık

- Tüketicilere hızlı ulaşmak isteyen işletmeler için önemlidir.

Örnek: Şehir merkezlerindeki market zincirleri.

- **D. İşgücü**

- Mekanizasyon ve otomasyonla gerekli işgücü azaltılabilirse de tümüyle kaldırılıp yerine başka bir öge koymak imkansızdır. (robot)
- **İşletmeler için işgücü**, yaşamsal önemde ve pahalı bir üretim elemanıdır.

- İşletmenin yerleşimi,
 - beceri kazanmış, eğitilmiş işgücü sunumuna büyük ölçüde bağlıdır.
 - ✓ İşgücünün büyüklüğü,
 - ✓ becerisi,
 - ✓ ücret düzeyleri,
 - ✓ sendikalaşma derecesi ve
 - ✓ çalışanların işe ilişkin tutumları
- kuruluş yeri seçiminde önem taşır.

- Sınırlı bir işgücü arzına karşın (çalışan az), yoğun bir işgücü talebi (işgücü arayan çok) bulunuyorsa,
- işletmeler arasında işgücü sağlamada yoğun bir rekabet oluşur.

- Büyük yerleşim merkezlerinin yakınında kurulacak işletmeler için, **nitelikli işçi sağlamak daha kolaydır.**
- *Nüfusu az bölgelerde* kurulacak işletmeler için, gerek kuruluş gerekse işletme dönemlerinde nitelikli işçi sağlamak daha zordur.
- Maliyet giderleri içinde işçilik payının çok yüksek olduğu işkollarında yer alan işletmeler, ilke olarak düşük işçilik maliyeti olan bölgeleri **seçerler.**

D. İşgücü (Emek)

- İşgücü maliyeti ve niteliği önemli bir faktördür.
Örnek: Tekstil atölyelerinin emek yoğun bölgelerde yoğunlaşması.

• E. Enerji ve Yakıt

- Bölgedeki enerji olanakları, kuruluş yeri kararlarında önem taşır.
- ✓ Kömür ya da elektrik enerjisini sağlama olanakları,
- ✓ maliyetler,
- ✓ enerjinin sürekliliği,
kararı etkiler.
- Enerji gereksinmesi sanayiden sanayiye değişir.
- Kimi üretim dallarında çok az kullanılan elektrik enerjisi, çimento, şeker ve kağıt üretiminde üst düzeyde kullanılmaktadır.

71

- Kimi dallarda yer seçimini etkileyen en önemli etken, enerjinin sağlanması ve fiyatı olmaktadır.
- Değirmenler, bıçkı atölyeleri gibi enerji gereksinmesi çok olan işletmeler, ucuz ve kolay elektrik enerjisi elde edilebilen akarsuların çevrelerinde kurulurlar.

- Yukarıdaki irdelemeleri yakıt için de yapabiliriz.
- Yakıtın ana maliyet ögesi olduğu endüstrilerde, ucuz yakıt kaynakları, işletmelerin yerleşim kararlarında belirleyici etkenlerden birisi olmaktadır.
- Petrol, doğal gaz, kömür gibi yakıt kaynaklarının bol olduğu bölgeler, bu endüstriler için önemli üstünlükler sağlar.
- Demir-çelik endüstrisinin kömür kaynaklarına yakın kurulması kömürün ana maliyet ögesi olmasındandır.

E. Enerji ve Yakıt

- Sanayi işletmeleri için güvenilir enerji kaynağı şarttır.
Örnek: Demir-çelik fabrikalarının enerji tesislerine yakınlığı.

• F. Su

- Yer seçimine etkisi bakımından su sağlanması, kimi endüstri dallarında en başta gelen etken olmaktadır.
- Önem derecesi değişmekle birlikte, her canlı gibi her işletmenin de suya gereksinmesi olduğu ve susuz yerde endüstri kurulamayacağı açıktır.

- Metalürji ve kimya endüstrisi, kağıt endüstrisi, dokuma endüstrisi üretimlerinde yüksek basınçlı su kullanırlar.
- **Demir-çelik endüstrisinde** soğutmada bol su gereklidir.
- Soğutma suyu olarak gerektiğinde tuzlu su kullanılabilirse de temizlik suyu, beslenme suyu, işleme suyu ve içme suyu olarak tatlı suya kesin gereklilik vardır.
- Kullanılacak suyun nicelik ve niteliği kuruluş yeri seçiminde giderek daha önemli olmaktadır. **76**

F. Su

- Bazı sektörler için kritik bir girdidir.

Örnek: Şişeleme tesislerinin doğal kaynaklara yakın kurulması.

• G. Doğa Koşulları

- **İklim**, işletmede çalışanların sağlığını, çalışma yeteneğini ve üretkenliğini etkiler;
- ayrıca ısı derecesi, nemlilik derecesi ve bunların değişme derecesi ve çabukluğu da işletmelerin üretimlerini doğrudan etkiler. (Sibirya ve arabistanda çalışmak gibi)

• G. Doğa Koşulları

- Fazla sıcaklığın ve soğukun verimli çalışmayı etkilediği işletmeler için en uygun olan koşullar sağlanmak istenirse, ek giderlere katlanmak gerekecektir. (Arabistanda sürekli klima soğutmak için, Sibiryada da ise ısıtmak için çalışmak zorunda...)

- Bir işletmenin daha verimli çalışması belli iklim koşullarına bağlıysa, **bu durumun yer seçiminde göz önünde tutulması gerekir.**
- Bu nedenle, kar ve yağmur yağışları, en yüksek ve en düşük sıcaklıklar, nem ve rüzgarların yönü gibi noktalar karşılaştırılarak karar verilir.

- İklim, günümüzde yerleşim açısından eskiye göre daha az önemli bir etken durumundadır.
- Endüstride **çalışanlar için** iklimin önemi yerini korurken, endüstrinin kendisi için önemini yitirmişdir.
- Gerekli iklim koşulları değişik yollarla sağlanabilmekte, bu konuda yapılacak giderlere katlanmak zorunlu olmaktadır.

- İklim koşullarının yanında ele alınacak başka bir kuruluş yeri etkeni **deprem**dir.
- Deprem kuşaklarında ve çevrelerinde yerleşecek işletmelerin yapacakları binaların özel koşullara uyması ve bu nedenle daha fazla harcama yapması gerekir.
- Zorunluluk olmadıkça, bu hareketli kuşakların içinde kalmayan kuruluş yerlerinin seçilmesi uygun olur.

G. İklim Koşulları

- Tarım ve turizm gibi sektörlerde belirleyicidir.
Örnek: Turizm işletmelerinin Akdeniz kıyılarında yoğunlaşması.

• H. Atıklar

- Zararlı atıkları olan işletmeler, yerleşim alanlarının dışında kurulmuş olsalar da, zamanla çevresinde oluşacak yerleşim birimlerine zararlı olacak ve yakınmalara yol açacaktır.
- İşletmeler nereye kurulurlarsa kurulsunlar, atıklarla ilgili önlemleri zamanında almak zorundadırlar.

H. Artıkların Atılması

- Çevre koruma açısından atık bertaraf imkânları önemlidir.

Örnek: Atık su arıtma tesisleri bulunan OSB'ler.

• I. Özendirme Önlemleri

- Devlet, işletmelerin belli yerlerde kurulmasını **özendirmek** ya da zorlaştırmak için çeşitli önlemler alır.
- ✓ Halkın çıkarlarını korumak,
- ✓ çevrenin bozulmasını engellemek, (HES ler)
- ✓ endüstri ve ticareti belli yerlerde geliştirmek ya da sınırlamak bu önlemlerle olur. (doğru ya yatırım)

- **Özendirme önlemleri iki ana kümede ele alınabilir:**
 - **Birincisi,** enerji, ulaştırma ve haberleşme gibi altyapı yatırımlarının devletçe gerçekleştirilmesi,
 - **ikincisi** de özel kesime vergi ayrıcalığı ya da indirimini sağlamak, belli bölgelerde kurulan özel işletmelere yatırım indirimini, gümrük indirimini, özendirme kredisi, vergi iadesi gibi doğrudan önlemler uygulamaktır.

- Günümüzde, Türkiye’de bu önlemler ve bunların dışında çeşitli önlemlerle, geri kalmış yörelere özel kesim işletmelerinin kurulması için yoğun çabalar harcanmaktadır.

I. Özendirme Önlemleri

- Devlet teşvikleri kuruluş yeri kararını etkiler.
Örnek: Yatırım teşvik bölgeleri.
- Örnekler ektedir

• İ. Öbür Etkenler

- Saydıklarımız dışında kalan etkenler de vardır.
- Kuruluş yerinin seçilmesinde bunların da etkileri görüldüğünden, tümünü birden öteki etkenler başlığı altında inceleyebiliriz.
- **Bunlardan biri**, belediyelerin ya da öteki yerel yönetimlerin koyduğu **yerel vergi, resim ve harçlar**dır.

i. Öteki Etkenler

- Toplumsal kabul, rekabet, doğal afet riski.
Örnek: Deprem riski nedeniyle yatırımların Marmara dışına kaydırılması.

- Bunlar, kimi ülkelerde işletme kuruluşlarını etkileyecek ölçüde önem kazanabilir.
- Bu yönden işletmelerin katlanacakları parasal yükün boyutu, **işletmeleri belli yörelere çeker ya da oralardan uzaklaştırır.**
- **Kültürel koşullar**, kuruluş yerinin seçimindeki ikincil etkenlerdendir.

tayland

94

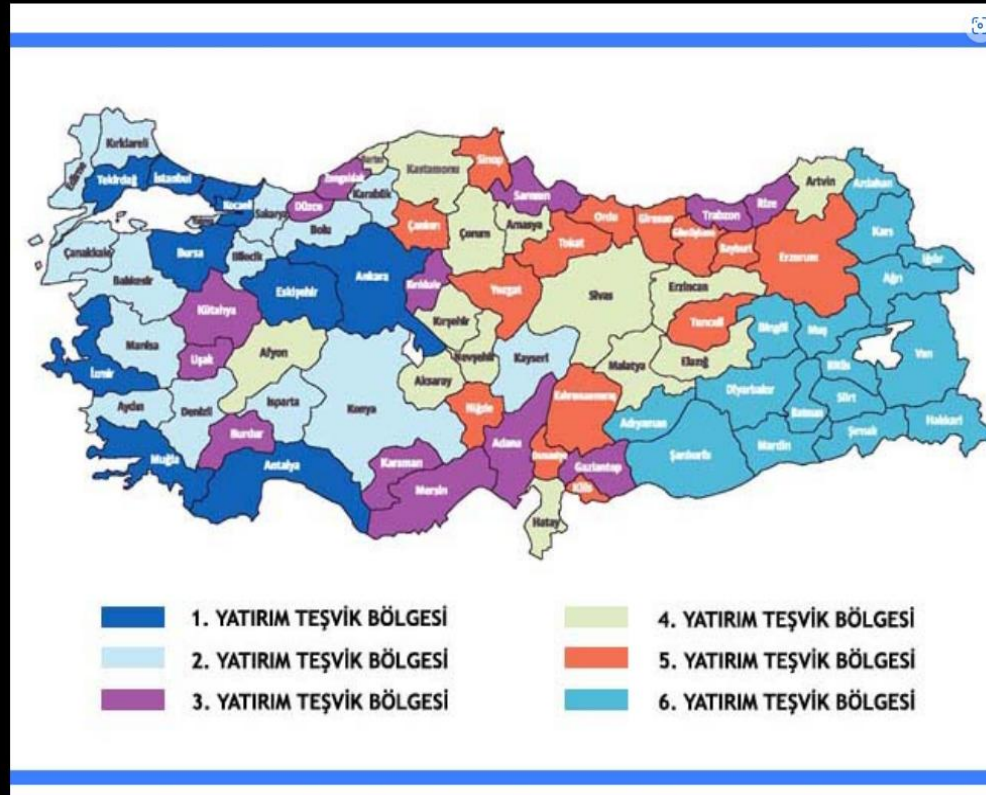
- Çalışanların ve ailelerinin kültürel gereksinimlerini karşılayacak alanlarda işletmelerin kurulması, bu etkeni açıklar.
- İşletmelerin, birçok sanayi dalının bir araya toplandığı bölgelerde kurulmasının getireceği çeşitli üstünlükler vardır. (DIŞSAL ETKİ)

- **Dışsal ekonomiler** adı verilen bu etken,
 - ✓ nitelikli işçi bulmada,
 - ✓ finansal kurumlardan yararlanmada,
 - ✓ onarım,
 - ✓ yedek parça sağlamada,
 - ✓ çeşitli araçlardan yararlanmada etkili olur.

Devlet Teşviklerinin Kuruluş Yeri Kararına Etkisi

- **1. Vergi Avantajları:** Bölgesel yatırımlarda vergi indirimi veya muafiyet.
Örnek: 6. Bölge yatırımlarında kurumlar vergisi indirimi.
- **2. Finansal Destekler:** Düşük faizli krediler, hibeler, faiz desteği.
- **3. Arazi ve Altyapı İmkânları:** OSB'lerde ucuz arsa tahsis, altyapı desteği.
- **4. İstihdam Teşvikleri:** SGK prim desteği, işveren katkısının devletçe karşılanması.
- **5. Bölgesel Kalkınma Teşvikleri:** Az gelişmiş bölgelerde uzun süreli destekler.

Örnek: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yatırım cazibesi.

Türkiye’de Yatırım Teşvik Bölgeleri ve Haritanın Anlamı

- **1. Kaç Bölge Var?**

Türkiye, yatırım teşvikleri çerçevesinde

- 6 bölgeye ayrılmıştır.

- **1. bölge :** en gelişmiş,

- **6. bölge ise :** en az gelişmiş bölgeleri

- temsil eder.

- Gelişmişlik azaldıkça sunulan destekler artar.

tesvikmerkezi.net+1

- **2. Harita ve Renkler**

Haritadaki farklı renkler her ilin hangi teşvik bölgesine ait olduğunu gösteriyor. Bu görsel, illeri hızlıca karşılaştırmayı ve değerlendirmeyi kolaylaştırır

- **3. Uygulanan Teşviklerin Yapılandırılması**

Destekler bölgeye göre değişir, genelde şunları içerir:

- KDV ve gümrük muafiyeti
- Yatırıma katkı oranı (örneğin, OSB dışında %10–%35, OSB içinde %15–%40 arası)
- SGK primi ve işveren katkı destekleri (5 yıl ile 9 yıl arasında değişebilir)
- Faiz ve yatırım yeri tahsisi destekleri

[bebka.org.tr+14niksartso.org.tr+14KobiEfor Aylık Sanayi Ekonomi Dergisi+14Ensonhaber](#)

- Ayrıca:
- **Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)** gibi yerler, altyapı ve arsa temini gibi avantajlar sağlıyor.
[Türkiye Yatırım Ofisi+1](#)
- **Serbest Bölgeler (Free Zones)** ise hem gümrük, vergi hem de KDV alanında çok daha yüksek düzeyde uygulanan teşvik imkânları sunuyor.
[eksendanismanlik.com.tr+1niksartso.org.tr+1](#)
[1Ensonhaber+1](#)

Kaynakça

- • Eroğlu, A. (2022). İşletme Bilimine Giriş. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- • Koçel, T. (2021). İşletme Yöneticiliği. Beta Yayıncılık.
- • Mucuk, İ. (2020). Modern İşletmecilik. Türkmen Kitabevi.
- • Ders Notları ve Akademik Kaynaklar

İşletmelerin Kuruluş Süreci

İşletme Kurma Nedenleri

- Bağımsız çalışmak
- Daha fazla para kazanmak
- Miras yoluyla işletme sahipliği
- Yeni bir buluş ya da fikri pazara sunmak
- Başka fırsatların yokluğu
- Toplumsal itibar sağlamak
- Ülke ekonomisine katkıda bulunmak

KURULUŞ SORUNLARI

KURULUŞ SORUNLARI

1. İşletmenin **üretim konusunun** belirlenmesi
2. İşletmenin **bütününe ilişkin** amaçların belirlenmesi
3. İşletme **büyükülüğünün** belirlenmesi
4. **Teknoloji** seçimi
5. **Kuruluş yeri** seçimi
6. İşletmenin **hukukî şeklinin** belirlenmesi

1. Üretim Konusu Belirlemek

- Mal / Hizmet üretimi
- Mal olarak ne üretileceği?
- Hizmet olarak nelerin verileceği?
- Mal ya da hizmetin
 - 1.Talep olunabilir
 - 2.Talebi yüksek
 - 3.Talebi devamlı ve istikrarlı bir mal ya da hizmet olması.

2. İşletmenin Bütününe İlişkin Amaçların Belirlenmesi

- İşletmenin tümünü ilgilendiren genel amaçların belirlenmesi
- İşletmenin her bir fonksiyonunu yerine getiren birimlerin amaçlarının belirlenmesi
- Bu amaçların birbirleriyle uyumlaştırılması

3. İşletme Büyüklüğünün Belirlenmesi

► Sayısal büyüklük ölçüleri:

- Satışlar
- Çalışanların sayısı
- Öz sermaye miktarı
- Harcanan enerji miktarı
- Yatırım toplamı
- Kullanılan hammadde ve malzeme miktarı
- Kullanılan makine ve tezgâh sayısı ve gücü
- İşlenilen ya da yararlanılan toprağın genişliği

İşletme Büyüklüğüne Etki Eden Başlıca Faktörler

- Talep miktarı
- Yönetim yeteneği ve işletme sahiplerinin finansman sağlama seviyesi
- Hukuki düzenlemeler
- İşletmenin amacı

4. Teknoloji seçimi

Günümüzde işletmeler, **teknolojiyi işlerine dahil etmedikleri sürece başarılı olamamaktadır.**

Toplam kalite yönetiminin uygulamaya geçirilmesiyle tüm işletmelerin amacı olan; **daha hızlı, daha kaliteli ve daha ucuz üretim,** ancak, teknolojinin işletme süreçlerinde kusursuz biçimde uygulanması sonucunda gerçekleştirilebilmektedir